

РОЗДІЛ 6. ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТІ

ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ ТА МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ОСВІТІ

LEGAL ISSUES AND OPPORTUNITIES FOR THE USE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN EDUCATION

Стаття присвячена визначенню поняття штучного інтелекту в широкому та у вузькому сенсах (штучний інтелект в освіті), ознайомленню з існуючими підходами до розуміння штучного інтелекту, виділення окремих проблем, які можуть виникнути під час використання систем штучного інтелекту в освіті. Здійснено аналіз джерельної бази. Розглянуто поняття штучного інтелекту як галузі та науки, штучного інтелекту як комп'ютерної програми, сформульоване визначення штучного інтелекту та штучного інтелекту в освіті, як комп'ютерної програми, яка використовує широкий спектр технологій та моделює інтелект людини і використовується у освітній діяльності як суб'єктами освітнього процесу, так і здобувачами різних рівнів освіти. До розуміння штучного інтелекту є багато підходів, починаючи з 50-х років минулого століття, але лише на зламі другого десятиліття XXI століття з'являються перші програми, які нагадують штучний інтелект. Визначено основні способи використання систем штучного інтелекту в освіті – персоналізація та індивідуалізація освітнього процесу, використання штучного інтелекту для супроводу здобувачів освіти та контролю знань і академічної доброчесності та штучний інтелект, як «помічник» викладача. Таке використання може викликати ряд правових проблем, зокрема порушення приватності та можливість витоку персональних даних, можливість дискримінації, порушення принципів академічної доброчесності. Згадані проблеми можливо уникнути шляхом більшої залученості людини до контролю за штучним інтелектом, оскільки такі системи зараз неможливо використовувати без людини через недосконалість самої комп'ютерної програми. Залученість штучного інтелекту можлива як через інтеграцію цієї технології в сам освітній процес, хоча це напряму і не передбачено чинним законодавством, окрім залучення інноваційних технологій в перевірку академічної доброчесності або як виконання певних завдань освітніх програм.

Ключові слова: інноваційна освіта, штучний інтелект, інформаційні технології в освіті, цифровізація освіти, інтеграція штучного інтелекту в освіту.

The article is devoted to defining the concept of artificial intelligence in a broad sense and in a narrow sense (artificial intelligence in education), familiarizing with existing approaches to understanding artificial intelligence, and identifying specific problems that may arise during the use of artificial intelligence systems in education. An analysis of the source base has been conducted. The concept of artificial intelligence as a field and science, and artificial intelligence as a computer program, is considered, and definitions of artificial intelligence and artificial intelligence in education are formulated as a computer program that uses a wide range of technologies and models human intelligence and is used in educational activities by subjects of the educational process as well as by learners of various education levels. There are many approaches to understanding artificial intelligence, starting from the 1950s of the last century, but only at the turn of the second decade of the 21st century did the first programs resembling artificial intelligence appear. The main ways of using artificial intelligence systems in education are defined – personalization and individualization of the educational process, the use of artificial intelligence to support learners and control knowledge and academic integrity, and artificial intelligence as a «helper» to the teacher. Such use may raise a number of legal issues, including privacy violations and the potential for personal data leakage, the possibility of discrimination, and violations of academic integrity principles. The mentioned problems can be avoided by involving humans more in the control of artificial intelligence, as such systems are currently impossible to use without human involvement due to the imperfection of the computer program itself. The involvement of artificial intelligence is possible through the integration of this technology into the educational process itself, although this direction is not explicitly provided for by current legislation, apart from the involvement of innovative technologies in checking academic integrity or as involvement by the learners to perform certain tasks of educational programs.

Key words: innovative education, artificial intelligence, information technology in education, digitalization of education, integration of artificial intelligence into education.

УДК 37.018.5:004.8
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2024/70.2.39>

Кравчик О.Р.,
аспірант кафедри педагогіки та інноваційної освіти
Інституту права, психології та інноваційної освіти
Національного університету
«Львівська політехніка»

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Протягом останніх років науковий прогрес досягнув неймовірного розвитку, який в розрізі часу розвитку науки та техніки за все існування людства є надзвичайно швидким. Науковці різних галузей працюють над дослідженням мислення,

та, як наслідок, покращенням розумової активності людини та відкриттям нових способів підвищення працездатності суспільства та створення асистентів на основі штучного інтелекту, які мали б допомагати людині у професійній чи повсякденній діяльності.

На сьогодні існує досить багато комп'ютерних програм, які можна класифікувати як системи штучного інтелекту, які зараз задіяні у багатьох сферах життєдіяльності та широко використовуються людиною, зокрема і в освітній діяльності. До прикладу, досить частим є використання таких технологій в процесі виконання здобувачем освіти завдань навчальних планів чи залучення до написання наукових робіт. Однозначно, таке використання має свої наслідки, до прикладу невирішеність питання щодо академічної доброчесності щодо наукових робіт, створених штучним інтелектом чи за використання таких технологій. Без розуміння поняття штучного інтелекту належне правове регулювання, як і використання таких систем у різних сферах життєдіяльності людини є неможливим, тому потрібно визначити основні правові проблеми, які виникають у процесі використання штучного інтелекту в освіті та передумови для забезпечення ефективного та етичного використання таких технологій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Досліджуване у статті питання є комплексним та відображене у працях багатьох дослідників з різних галузей.

Вперше про штучний інтелект писали А. Тюрінг, Р. Курцвейл, Г. Саймон та ряд інших науковців середини ХХ століття. Дослідження розвитку штучного інтелекту присвятили свої наукові праці О.В. Добровольська, Штанько В.І., Д.В. Лубко, С.В. Шаров, які розкрили суть та поняття штучного інтелекту як науки та комп'ютерної програми. Місце штучного інтелекту в системі права досліджували Каткова Т.Г., Марценко Н., Сидорчук Ю.М., Токарева В.О., Уткіна М.С. та інші.

У зв'язку із стрімким розвитком цієї технології та використанні у багатьох сферах життя також з'явилося багато публікацій на тему використання штучного інтелекту в освіті, зокрема праці українських науковців Бердо Р.С., Расюн В.Л., Величко В.А., Візнюк І.М., Буглай Н.М., Куцак Л.В., Поліщук А. С., Киливник В.В., Драч І., Петроє О., Бородієнко О., Регейло І. та інші.

Не дивлячись на велику кількість публікацій, які з'явилися останнім часом, питання штучного інтелекту в освіті, передумов та можливостей використання таких технологій потрібно досліджувати і надалі, щоб розкрити більший потенціал та мінімізувати можливі негативні наслідки від такого використання.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. У зв'язку із надзвичайно поширеним використання програм штучного інтелекту, систем, які використовують великі масиви даних для навчання (big data) виникає проблема із правильним використанням таких систем, місця таких систем в системі права та правового регулювання. Зокрема, важливим є процес викорис-

тання штучного інтелекту в освіті, передумови та можливості впровадження таких систем в освітній процес, широкого використання суб'єктами освітньої діяльності та здобувачами, оскільки стрімкий розвиток таких технологій уже спричинив зміну парадигми в освіті. Притому, способи використання мають бути чітко визначені та врегульовані, потрібно окреслити межі такого використання, визначити чітке розуміння статусу результатів використання штучного інтелекту здобувачами освіти.

Мета статті. Проаналізувати існуючі підходи до визначення поняття штучного інтелекту, визначити поняття штучного інтелекту в освіті, виокремити основні проблеми, які існують в сфері регулювання штучного інтелекту та охарактеризувати можливості для використання штучного інтелекту в освітньому процесі.

Виклад основного матеріалу. Історія розвитку штучного інтелекту як науки сягає ще до створення перших комп'ютерних програм, та обчислювальних машин. Алан Тюрінг у своїй статті 1950 року «Обчислювальні машини та розум» («Computing Machinery and Intelligence») вперше підняв питання про те, чи можуть комп'ютери мислити, як людина, у 90-х роках, вчені спрогнозували, який буде вплив комп'ютерних систем на діяльність людини та у зв'язку із таким стрімким розвитком комп'ютерних технологій, а на думку Реймонда Курцвейла злиття між комп'ютерами та людиною йде настільки швидко і глибоко, що є переломними моментом в у ході історії [13, с. 17].

Як зазначають О.В. Добровольська, В.І. Штанько, у 1956 році було виокремлено окремий напрям досліджень – штучний інтелект, який професор Джон Маккарті визначив як науку про створення розумних машин та розумних комп'ютерних програм – міждисциплінарний напрям, який утворився на межі комп'ютерних наук, психології, фізіології, філософії та лінгвістики, у зв'язку з тим що охоплював собою багато понять з різних дисциплін – поняття інтелекту, здатності до мислення, творчості, самоідентифікації. Соціолог та економіст Герберт Саймон, один з авторів програми «GeneralProblemSolver», – універсальної машини для розв'язування задач, передрікав, що до кінця 60-х років комп'ютер стане чемпіоном світу з шахів і буде ефективно використовуватись у психології для вирішення задач [4, с. 12–13].

Однак, на той час була певна обмеженість в технологічному прогресі, яка стосувалась апаратних можливостей та можливостей існуючого програмного забезпечення. Але уже станом на зараз, на межі другого десятиліття ХХІ століття сучасні технологічні компанії заявляють про створення передових розробок в сфері штучного інтелекту – від різноманітних чат-ботів, які допомагають в автоматизації бізнесу і до автопілотів у автомобілях [20].

Термін штучний інтелект походить з латинських слів «intellegentia» (розум) і «artificialis» (штучний), що вказує на створення розуму або інтелекту, який не є біологічним. Штучний інтелект охоплює різноманітні аспекти, включаючи машинне навчання, логіку, розпізнавання образів, обробку природної мови, планування, прийняття рішень та використовує різні підходи та методи, включаючи символічну обробку інформації та великих обсягів даних, нейронні мережі, генетичні алгоритми та імітацію еволюції для аналізу інформації, вирішення складних задач, навчання на основі даних і взаємодії з навколишнім середовищем. Системи штучного інтелекту виявляють здатність до самоорганізації, самонавчання та адаптації до нових умов, можуть оптимізувати свою продуктивність, здійснювати автоматичне прийняття рішень, розпізнавати образи, розуміти мову та спілкуватися з людьми.

Загалом, до визначення поняття штучного інтелекту є декілька різних підходів. До прикладу, Оксфордський словник визначає штучний інтелект як вивчення (наука) та розробка комп'ютерних систем, здатних копіювати розумну людську поведінку [18].

Науковці Лубко Д.В. та Шаров С.В. визначають, що штучний інтелект це наука та технологія створення інтелектуальних машин (програмних комплексів), здатних брати на себе окремі функції інтелектуальної діяльності людини (наприклад, вибирати та приймати оптимальні рішення на основі раніше отриманого досвіду і раціонального аналізу зовнішніх впливів). З іншого визначення, під штучним інтелектом розуміється науковий напрям, у межах якого ставляться та вирішуються завдання апаратного або програмного моделювання тих видів людської діяльності, які традиційно вважаються інтелектуальними, а процес створення таких систем розглядають з двох сторін: зі сторони інформатики та зі сторони інших наук – нейрофізіології, когнітивної і поведінкової психології [8, с. 14–15].

Зараз теоретичне вивчення штучного інтелекту полягає у філософському сприйнятті інтелекту людини, а практичне застосування у можливості визначити такий алгоритм, який буде основою діяльності комп'ютерної програми, який дозволить самому штучному інтелекту максимально наблизитись до природнього інтелекту людини.

Інший підхід до визначення поняття штучного інтелекту – штучний інтелект, як комп'ютерна програма. Виділяють такі види штучного інтелекту, як повноцінної комп'ютерної програми: прикладний штучний інтелект (найнижчий рівень штучного інтелекту, який діє виключно в межах наперед закладених алгоритмів та імітує одну або кілька когнітивних функцій людини); загальний штучний інтелект (наступний рівень штучного інтелекту, який може імітувати невизначену кіль-

кість когнітивних функцій людини та здійснювати різні види діяльності і досягати цілей без прямої участі людини, однак з визначеними параметрами чи критеріями); штучний суперінтелект (система комп'ютерних програм, які повністю імітують усі когнітивні функції людини, при тому додаючи свідомість, розуміння моральних норм, переживань та яка набагато перевищує інтелект людини і здатна до досягнення наперед не визначених цілей за самостійно визначеними критеріями) [9, с. 92].

В Україні в 2020 році було прийнято Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні, в якій було надано визначення поняття штучного інтелекту. Згідно з цією Концепцією, штучний інтелект – це організована сукупність інформаційних технологій, із застосуванням якої можливо виконувати складні комплексні завдання шляхом використання системи наукових методів досліджень і алгоритмів обробки інформації, отриманої або самостійно створеної під час роботи, а також створювати та використовувати власні бази знань, моделі прийняття рішень, алгоритми роботи з інформацією та визначати способи досягнення поставлених завдань [12].

На законодавчому рівні Європейського Союзу у березні 2024 року прийнято Резолюцію Європарламенту щодо регулювання використання штучного інтелекту та визначено таке чітке розуміння поняття систем штучного інтелекту, який в даному контексті визначають саме як комп'ютерну програму.

Згідно із згаданим вище документом, система штучного інтелекту – це програмне забезпечення, яке розроблене за допомогою однієї чи декількох технік та підходів, зокрема машинне навчання, підходи на основі логіки та знань, індуктивне (логічне) програмування, використання баз даних, висновування та дедуктивні рушії, символічну обробку даних статистичні підходи, баєсівський аналіз даних, методи пошуку та оптимізації, і може, відповідно до визначених людиною цілей, генерувати результати, такі як контент, прогнози, рекомендації або рішення, що впливають на середовища, з якими вони взаємодіють [16].

Розглянувши підходи до розуміння поняття штучного інтелекту, можна зробити висновок, що система штучного інтелекту – це комп'ютерна програма, яка використовує високорівневі алгоритми для збору, аналізу та прийняття рішень на основі зібраних даних та здатна до зміни поведінки, залежно від зовнішніх обставин та задачі, яка поставлена перед комп'ютерною програмою, та працювати в умовах неоднозначності, коли не існує одного правильного шляху вирішення задачі.

Як було зазначено раніше, у зв'язку зі стрімким розвитком штучного інтелекту штучний інтелект використовується у багатьох сферах, зокрема і в освіті. Використання програм штучного інтелекту в процесі здобуття освіти може забезпе-

чити зміну та трансформацію освітнього процесу в більш інноваційний, ефективніший, доступніший в поточних реаліях України. Найбільш ефективними способами використання штучного інтелекту в освіті можуть бути персоналізація та індивідуалізація освітнього процесу із використанням систем штучного інтелекту, використання штучного інтелекту для супроводу здобувачів освіти та контролю знань і академічної доброчесності і штучний інтелект, як «помічник» викладача [7, с. 507].

Загалом, штучний інтелект в освіті можна визначити як технології на основі систем штучного інтелекту, які використовуються суб'єктами освітньої діяльності та здобувачами освіти різних рівнів в рамках освітнього процесу. Такі технології можуть бути як офіційно запроваджено самим суб'єктами освітнього процесу, так і використовуватись здобувачами самостійно.

Використання систем штучного інтелекту може дозволяти розробляти гнучкіші, більш індивідуальні та зручні плани навчання для конкретних користувачів, що дозволить значно підвищити успішність таких здобувачів освіти. Алгоритми, закладені в програми штучного інтелекту, дозволяють ефективно аналізувати навчальні можливості конкретних здобувачів та, таким чином, визначати оптимальні часові рамки для виконання тих чи інших завдань в рамках освітнього процесу, що, потенційно зможе підвищити продуктивність здобувачів та загальний рівень освіти. Таким чином будуть максимально враховані потреби кожного індивіда, що сприятиме високому рівню інклюзивності освіти. Також є можливим використання програм штучного інтелекту для супроводу здобувачів освіти. До прикладу, використання голосових помічників для перекладу текстів з іноземних мов або для засвоєння навчального матеріалу [7, с. 507].

У Європейському Союзі було прийнято Резолюцію Європейського парламенту від 19 травня 2021 року щодо штучного інтелекту в освіті, культурі та аудіовізуальному секторі (2020/2017(INI)). Згаданий документ підкреслює важливість підвищення рівня цифрової грамотності та використання систем штучного інтелекту по всьому Європейському Союзу, зокрема в освіті. Він висвітлює потребу в оновленні навчання вчителів та викладачів і забезпеченні загального доступу до технологій штучного інтелекту в школах для подолання цифрового розриву. Планується надати пріоритет цифровим навичкам і грамотності, документ також підкреслює важливість етичного та ефективного використання штучного інтелекту в освітніх установах, закликає до інвестицій в цифрову інфраструктуру та сприяння інклюзивним освітнім практикам, які охоплюють всіх учнів, включно з тими, хто перебуває у вразливих ситуаціях. Визнається потенціал штучного інтелекту для персоналізації та підвищення якості навчального процесу, але

також робиться сильний заклик до контролю над таким використанням зі сторони людини задля максимального дотримання етичності такого використання [17].

Дуже важливою правовою проблемою, яку потрібно виокремити, це етичні аспекти використання штучного інтелекту в освіті. Питання приватності, безпеки, дискримінації та моральних норм може негативно впливати на освітній процес чи на наукову діяльність здобувачів освіти при, наприклад, застосуванні штучного інтелекту при оцінюванні тих чи інших завдань чи при розробці навчальних програм. Іншим важливим правовим питанням є виклики, пов'язані зі захистом інтелектуальної власності в контексті використання штучного інтелекту в рамках академічної доброчесності. Правові рамки щодо авторських прав, патентів та інших форм інтелектуальної власності потребують адаптації для врахування специфіки штучного інтелекту.

Розглядаючи цю проблему, потрібно зосередити увагу, серед іншого, на дотриманні приватності та дискримінації, як основоположних прав людини, визначених ст. 8 та ст. 14 Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (надалі – Конвенція). Стаття 14 Конвенції декларує відсутність дискримінації за будь-якою ознакою – статі, раси, кольору шкіри, мови, релігії, політичних чи інших переконань, національного чи соціального походження, належності до національних меншин, майнового стану, народження, або за іншою ознакою [6].

Враховуючи те, що системи штучного інтелекту розвиваються із використанням великих масивів даних (big data) та, в тому числі, відкритих даних, як до прикладу новинні ресурси, такі системи можуть невірно інтерпретувати особливості особистості кожного здобувача освіти при, до прикладу, перевірці результатів виконання навчальних завдань. Системи штучного інтелекту можуть використовувати некоректні або неактуальні дані для навчання, що може призвести до систематичної дискримінації певних груп людей.

На сьогоднішній день досить зручним є використання чат-ботів на різних платформах, які через штучний інтелект «прикладного рівня» взаємодіють з користувачем через текст і дають зручні можливості для керування освітнім процесом, поділом в навчальні групи, вибором навчального матеріалу і досить вдало імітують спілкування з живою людиною, оскільки їх інтерфейс зазвичай нагадує звичайні засоби для комунікації в мережі інтернет. Враховуючи те, що такі чат-боти можуть отримувати незрівнянно більше навантаження ніж людина та не потребують великих ресурсів для технічної підтримки [2, с. 19].

Однак, знову ж таки, враховуючи попередньо означену проблему у навчанні штучного інтелекту можуть бути обрані недостатньо правильні

навчальні плани для здобувачів освіти, до прикладу, з особливими освітніми потребами. На жаль, штучний інтелект зараз недосконалий та може робити багато помилок у прийнятті тих чи інших рішень, існує ризик упередженості та дискримінації, брак мисленневих вмінь вищого рівня [3, с. 73].

Ще однією проблемою, яку можна віднести до цієї групи, є порушення приватності, а саме статті 8 Конвенції. Системи штучного інтелекту можуть збирати, аналізувати та обробляти великі обсяги особистих даних, таких як особисті відомості, медичні дані, фінансові інформації тощо. До прикладу, розробник може, до прикладу, надіслати користувачу чат-бота, про яких уже згадували раніше, запит на отримання номера телефону чи місцезнаходження користувача. Користувач, прийнявши таким запит, надає чат-боту та, відповідно, розробнику усю цю інформацію, з якою розробник чи власник або суб'єкт освітнього процесу уже може працювати та використовувати на свій розсуд. Дані, які можуть збиратись через такі способи, цілком та повністю підпадають під визначення «персональних даних», зазначене в Регламенті (ЄС) 2016/679 Європейського Парламенту та Ради від 27 квітня 2016 року, більш відомого як GDPR, а саме те, що «персональні дані» означає будь-яку інформацію, що стосується ідентифікованої або ідентифікованої фізичної особи («суб'єкта даних»); фізична особа, яку можна ідентифікувати, — це особа, яку можна ідентифікувати прямо чи опосередковано, зокрема за ідентифікатором, таким як ім'я, ідентифікаційний номер, дані про місцезнаходження, онлайн-ідентифікатор або за одним чи кількома факторами, характерними для фізичних, фізіологічних, генетична, психічна, економічна, культурна чи соціальна ідентичність цієї фізичної особи [19].

Це може створювати серйозні проблеми з порушенням приватності, особливо якщо ці дані використовуються без належного контролю або згоди користувачів. Більше того – навіть коли користувач надав згоду на збір та використання даних сам користувач не може бути впевнений, як цими даними оперують і чи вони призначені лише для взаємодії з самим користувачем, для навчання штучного інтелекту і чи достатньо вжито заходів для забезпечення збереження таких даних та неможливості їх витоку таких даних.

Для того, щоб мінімізувати можливу шкоду у зв'язку із порушенням Конвенції потрібно щоб розробники комп'ютерної програми штучного інтелекту докладали максимум зусиль, для налаштування алгоритмів правильно, для недопущення будь-якої можливості дискримінації користувачів чи третіх осіб, порушення приватності та захисту персональних даних, оскільки таке порушення Конвенції в подальшому може призвести до прямої заборони використання тієї чи іншої системи

штучного інтелекту. Разом з тим, суб'єкти освітнього процесу мають пересвідчитись у правильності налаштувань тієї чи іншої технології штучного інтелекту перед впровадженням в освітній процес. Суб'єктам освітньої діяльності потрібно вживати усіх необхідних заходів для запобігання несанкціонованому доступу до даних, забезпечення їх конфіденційності та недопущення неправомірного використання [1, с. 6].

Іншою важливою групою проблем, які потрібно вирішити, є питання, пов'язані з виникненням авторського права у зв'язку із використанням штучного інтелекту. Відповідно до частини 3 статті 33 Закону України «Про вищу освіту» заклади вищої освіти зобов'язані вживати заходів, у тому числі шляхом впровадження відповідних новітніх технологій, щодо запобігання та виявлення академічного плагіату в наукових роботах наукових, науково-педагогічних, педагогічних, інших працівників і здобувачів вищої освіти та притягнення їх до дисциплінарної відповідальності [11].

Виходячи з цієї норми законодавства використання штучного інтелекту більш ніж можливо використовувати в рамках виявлення академічного плагіату. Насправді, використання штучного інтелекту для перевірки, до прикладу, наукових статей потрібно ставитись дуже обачно, оскільки часто штучний інтелект не розпізнає свої ж згенеровані тексти, однак це є необхідністю в сучасній парадигмі освіти. З однієї сторони, це дуже яскраво демонструє високий рівень розвитку такої технології, з іншої ж – навпаки вказує на недосконалість системи для перевірки тих чи інших матеріалів. Знову ж таки зараз програмам штучного інтелекту інколи складно розрізнити ту наукову працю, яку написав сам здобувач освіти чи науковець від тієї, яка була згенерована самим штучним інтелектом. Це можливо виключно при високій насиченості мережі, з якої сам штучний інтелект бере дані, згенерованими таким штучним інтелектом науковим роботами або, знову ж таки, шляхом розробки більш прогресивних алгоритмів розпізнавання плагіату самими розробниками штучного інтелекту.

Основні проблеми в цій групі – це встановлення авторства та питання про те, чи той чи інший об'єкт, створений штучним інтелектом, є об'єктом авторського права, який був створений творчою діяльністю, тобто, чи здатний штучний інтелект до творчості, до прикладу, чи створена наукова робота не штучним інтелектом, а самим здобувачем освіти.

Для того, щоб вирішити цю проблему, однозначно потрібно дослідити питання про те, чи може штучний інтелект бути автором в принципі та чи притаманне штучному інтелекту така характеристика, як творчість. До прикладу, компанія Facebook здійснює розробку системи штучного інтелекту, який буде здатний переробляти та в подальшому відтворювати музику з одного жанру в інший або

із застосуванням різних музичних інструментів, тобто фактично створює інший об'єкт інтелектуальної власності [14, с. 56].

Не дивлячись на такі якісні та передові розробки, станом на сьогодні творчі здібності і досі визнаються лише за фізичною особою. Та й зараз не існує таких систем штучного інтелекту, які могли б повністю займатись творчою діяльністю, як людина. Т.Г. Каткова вважає, що навіть найкращий штучний інтелект з повною автоматизацією, штучний суперінтелект, не може мати рівень творчості, близький до людського не може мати фантазії, уяви, психічний зміст яких міститься у створенні образу кінцевого продукту – результату творчості [5, с. 52].

Більше того, відповідно до статті 1 Закону України «Про авторське право і суміжні права» автором є фізична особа, яка своєю творчою діяльністю створила твір а у ч. 2 статті 33 зазначено, що суб'єктами права особливого роду (*sui generis*) на неоригінальні об'єкти, згенеровані комп'ютерною програмою, можуть бути особи, яким, з урахуванням вимоги, передбаченої частиною сьомою цієї статті, належать майнові права або які мають ліцензійні повноваження на передбачену частиною першою цієї статті комп'ютерну програму – автори такої комп'ютерної програми, їх спадкоємці, особи, яким автори чи їх спадкоємці передали (відчужили) майнові права на комп'ютерну програму або правомірні користувачі комп'ютерної програми. Договором можуть визначатися умови належності права особливого роду (*sui generis*) на неоригінальні об'єкти, згенеровані відповідними комп'ютерними програмами [10].

Тобто, фактично, усі майнові права належать апорі власникам майнових прав на штучний інтелект, як комп'ютерну програму, якщо такий об'єкт інтелектуальної власності згенерований самою комп'ютерною програмою. Це є абсолютно логічно, оскільки генерація певного об'єкта відбулась за допомогою алгоритмів, які були закладені розробниками такого штучного інтелекту та ніякою творчої діяльності користувача внесено не було. Абзац 2 частини 1 статті 33 цього ж закону зазначає, що твори, створені фізичними особами з використанням комп'ютерних технологій, не вважаються неоригінальними об'єктами, згенерованими комп'ютерною програмою. Тобто, таке створення об'єкта інтелектуальної власності можна прирівняти до фотографування, тільки своєрідним фотоапаратом в цьому конкретному випадку виступає штучний інтелект – комп'ютерна програма. Цікавою є справа *Burrow-Giles Lithographic Co. v. Sarony* 1884 року, де Верховний суд США у зазначив, що камера, яка використовувалася для зйомки зображення письменника Оскара Уайльда фотографом Наполеоном Саронно, є просто інструментом, який допоміг автору в створенні твору мистецтва, а важливим є те, що нехай про-

цес і автоматизований, але саме людина вибирає кого, в який момент, під яким кутом і як знімати, тобто фактично саме людина використовує технологію, в даному конкретному випадку фотоапарат. В цьому і є «творче начало» [15, с. 45].

Тому, при використанні штучного інтелекту для перевірки академічної доброчесності потрібну дуже ретельно підходити для налаштування алгоритмів такої програми та здійснювати контроль з боку людини за такими перевітками, знову ж таки, для уникнення потенційного порушення прав самих здобувачів, якщо наукова праця була створена не самим штучним інтелектом, а з його використанням.

Висновки. Таким чином у статті визначено поняття штучного інтелекту в загальному та штучного інтелекту в освіті, окреслено основні проблеми правового регулювання та можливості використання систем штучного інтелекту в освіті. На теперішньому етапі розвитку штучного інтелекту така комп'ютерна програма потребує великою залученості людського ресурсу, оскільки без постійного розвитку така комп'ютерна програма не зможе вирішувати поставлені перед нею завдання.

Станом на сьогоднішній день в рамках освітньої діяльності чітко не визначено, рамки використання штучного інтелекту в освіті. Однак, у всякому разі використання інноваційних технологій вітається та залучення систем штучного інтелекту, над якими буде належний контроль людини, однозначно зможе перевищити ті можливі ризики, про які згадувалось вище та покращити якість освіти, шляхом кращої індивідуалізації навчального процесу та отримання нових можливостей для навчання здобувачами освіти.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бердо Р. С., Расюн В. Л., Величко В. А. Штучний інтелект та його вплив на етичні аспекти наукових досліджень в українських закладах освіти. *Академічні візії*. 2023. № 22. 10 с. URL: <https://doi.org/10.5281/zenodo.8174388> (дата звернення: 29.04.2024).
2. Використання штучного інтелекту в освіті / І. М. Візнюк та ін. *Modern information technologies and innovation methodologies of education in professional training methodology theory experience problems*. 2021. № 59. С. 14–22. URL: <https://vspu.net/sit/index.php/sit/article/view/3031>.
3. Використання штучного інтелекту у вищій освіті / І. Драч та ін. *Міжнародний науковий журнал «Університети і лідерство»*. 2023. № 15. С. 66–82. URL: <https://doi.org/10.31874/2520-6702-2023-15-66-82> (дата звернення: 29.04.2024).
4. Добровольська О. В., Штанько В. І. Філософський аналіз еволюції штучного інтелекту. *Studies in history and philosophy of science and technology*. 2019. Т. 28, № 1. С. 10–19. URL: <https://vestnikdnu.dp.ua/index.php/ifnit/article/view/134/140> (дата звернення: 29.04.2024).
5. Каткова Т. Г. Штучний інтелект в Україні: правові аспекти. *Право і суспільство*. 2020. № 6. С. 46–55.

URL: <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2020.6.1.8> (дата звернення: 29.04.2024).

6. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) (Європейська конвенція з прав людини) : Конвенція. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#n289 (дата звернення: 29.04.2024).

7. Кравчик О. Основні можливості та правові передумови використання штучного інтелекту в підготовці здобувачів освіти. *Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції* : Акт. проблеми проф. педагогіки та освіти: досвід, новації, перспективи, м. Львів, 25 квіт. 2024 р. Львів, 2024. С. 506–508.

8. Лубко Д. В., Шаров С. В. Методи та системи штучного інтелекту: навчальний посібник: навч. посіб. Мелітополь : ФОП Однорог Т.В., 2019. 264 с. URL: <http://elar.tsatu.edu.ua/handle/123456789/15462> (дата звернення: 29.04.2024).

9. Марценко Н. Правовий режим штучного інтелекту в цивільному праві. *Актуальні проблеми правознавства*. 2019. Т. 1, № 4. С. 91–98. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/38382/1/%D0%9C%D0%B0%D1%80%D1%86%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE.pdf> (дата звернення: 29.04.2024).

10. Про авторське право і суміжні права : Закон України від 01.12.2022 р. № 2811-IX : станом на 15 квіт. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#Text> (дата звернення: 29.04.2024).

11. Провищу освіти: Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII : станом на 24 берез. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення: 29.04.2024).

12. Про схвалення Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні : Розпорядж. Каб. Міністрів України від 02.12.2020 р. № 1556-р : станом на 29 груд. 2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-r#Text> (дата звернення: 29.04.2024).

13. Сидорчук Ю. М. Філософсько-правові проблеми використання штучного інтелекту. *Право і суспільство*. 2017. № 3 ч. 2. С. 16–19. URL: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2017/3_2017/part_2/6.pdf (дата звернення: 29.04.2024).

14. Токарева В. О. Щодо питання творчості та штучного інтелекту. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2018. № 1(22). С. 55–58. URL: http://pjuv.puoua.od.ua/v1_2018/15.pdf (дата звернення: 29.04.2024).

15. Уткіна М. С. Можливість віднесення творів, створених штучним інтелектом, до об'єктів інтелектуальної власності. *Правові горизонти*. 2019. № 17 (30). С. 42–46. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/77729/1/Utkina_mozhlivist_vidnesennya_tvoriv.pdf (дата звернення: 29.04.2024).

16. European Parliament legislative resolution of 13 March 2024 on the proposal for a regulation of the European Parliament and of the Council on laying down harmonized rules on Artificial Intelligence (Artificial Intelligence Act) and amending certain Union Legislative Acts : European Parliament legislative resolution of 13.03.2024 no. COM(2021)0206 – C9-0146/2021 – 2021/010. URL: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2024-0138_EN.html (date of access: 29.04.2024).

17. European Parliament resolution of 19 May 2021 on artificial intelligence in education, culture and the audiovisual sector : European Parliament resolution of 19.05.2021 no. 2020/2017(INI). URL: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2021-0238_EN.html (date of access: 29.04.2024).

18. Oxford Learner's Dictionaries | Find definitions, translations, and grammar explanations at Oxford Learner's Dictionaries. URL: <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/artificial-intelligence?q=artificial+intelligence> (date of access: 29.04.2024).

19. Regulation (EU) 2016/679 of the European Parliament and of the Council of 27 April 2016 on the protection of natural persons with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data, and repealing Directive 95/46/EC (General Data Protection Regulation) (Text with EEA relevance) : European Parliament regulation of 27.04.2016 no. 32016R0679. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2016/679/oj>.

20. Tesla autopilot. *Tesla.com*. URL: <https://www.tesla.com/autopilot> (date of access: 29.04.2024).